

Ρίτα Κένιχ

ΓΚΡΕΤΑ

Η Γκρέτα βάλθηκε να γράψει σήμερα το γράμμα στο γιο της και μιας και νιώθει τώρα καλά είναι η κατάλληλη στιγμή.

Αγαπητέ Αντρέας,

Είμαι στο Βιντάου, στο Βέντσπιλς, στο σπίτι της γιαγιάς μου.

Όχι, αυτό δεν είναι σωστό. Είναι το σπίτι του Ντιμίτρι. Εξάλλου, ξέρει ο Αντρέας πού είναι. Έγραψε τη διεύθυνση στο γράμμα που ο Πέτερ πήγε στον Αντρέας. Ο Πέτερ. Θα του τηλεφωνήσει αργότερα. Μπορεί να τηλεφωνήσει και στον Αντρέας, ο Ντιμίτρι της έδειξε τη συσκευή και της πρότεινε να πάρει. Μα δεν μπορεί έτσι εύκολα να λήξει από το τηλέφωνο μια διαφωνία. Είπαν πολλά, είπε ο Ντιμίτρι. Έφαγαν μαζί και μίλησαν πολύ. Τώρα όμως δεν είναι ώρα γι' αυτό κι εξάλλου πρέπει πρώτα να βρει πώς θα αρχίσει. Ίσως πρέπει να μιλήσει εκτενώς ξανά με τον Αντρέας. Όλο αυτό έχει κρατήσει ήδη πολύ. Η Γκρέτα στέκεται πάλι στο παράθυρο. Οσφραίνεται τη γλυκιά μυρωδιά. Μόνο λίγα από τα λευκά πέταλα φαίνονται κάτω τα πράσινα φύλλα του δέντρου. Το Μάιο, σκέφτηκε, το Μάιο ανθίζει η σταφυλοκερασιά, η Ιέβα. Ας δοκιμάσω άλλη μια φορά.

Αγαπητέ Αντρέας,

Θα ήθελα πολύ να είσαι εδώ, σε αυτό το σπίτι, όπου πέρασα τα πρώτα χρόνια της ζωής μου.

Ναι, αυτό είναι πολύ καλύτερο. Πήρε αναπνοή και ξανάπιασε το μολύβι:

Δεν είναι ωραίο που μιλάμε τόσο σπάνια.

Αυτό ακούγεται σαν κατηγορία. Μονόπλευρο. Φταίει κι αυτή, όπως και να 'χει. Λοιπόν, ακόμη μια φορά, ας ελπίσουμε να φτάσουν οι σελίδες.

Αγαπητέ Αντρέας,

Θα ήθελα πολύ να είσαι εδώ, σε αυτό σπίτι, όπου πέρασα τα πρώτα χρόνια της ζωής μου. Η σταφυλοκερασιά από την οποία πήρε το όνομά της η μητέρα μου –η Ιέβα- έχει ακόμη μερικά απ' αυτά τα μικρά λευκά πέταλα. Είμαι καλά. Ο Ντιμίτρι είναι πολύ καλός άνθρωπος καθώς και η κόρη του η Άννα.

Αποφεύγει να γράψει κάτι για το όνομα. Έτσι κι αλλιώς, καταλαβαίνει ο Αντρέας τη χαρά της, όταν κάποιος δίνει το όνομα της γιαγιάς στο παιδί του.

Σκέπτομαι έντονα τις συζητήσεις μας και στενοχωριέμαι πολύ που συχνά τις αφήνω στη μέση.

Ναι, αυτό ακούγεται καλύτερα, αν και δεν ισχύει απόλυτα.

Το ταξίδι στο Πόζεν...

Διαγράφει τη λέξη προσεκτικά και γράφει Πόζναν.

... με εξάντλησε πολύ. Μου συνέβησαν διάφορα πράγματα, που νόμιζα ότι τα είχα ξεχάσει και που θα ήθελα να είχα ξεχάσει. Θα έπρεπε να είχα πάει με σένα.

Τώρα πρέπει να βρει τις σωστές λέξεις για να μην τον εκνευρίσει. Πρέπει να είναι ένα ωραίο γράμμα, αυτό το έχει αποφασίσει οριστικά, ένα γράμμα, που να το διαβάσει ο Αντρέας μέχρι τέλους.

Θα έπρεπε να είχαμε μιλήσει περισσότερο μεταξύ μας, θα έπρεπε να σε είχα ακούσει, τώρα πια το ξέρω.

Ανασαίνει, παίρνει βαθιές αναπνοές και συνεχίζει:

Έτσι τώρα ήμουν εκεί μόνη μου. Ένας Πολωνός ταξιτζής...

Μα τι, λογικό να ήταν Πολωνός. Αλλά τώρα κόλλησε σε αυτή τη λέξη και δεν θέλει πάλι να αρχίσει από την αρχή.

... με γύρισε από δω κι από κει, είδα πολλά μέρη, θυμήθηκα πολλά. Με πήγε και σε άλλα μέρη.

Ειδικά τώρα δεν θέλει να σκεφτεί κι άλλο. Οπότε συνεχίζει γρήγορα:

Θα ήταν καλό να μιλήσω μαζί σου για όλ' αυτά, προπαντός τώρα που νιώθω καλά κι έχω βρει μια νέα κοπέλα με την οποία πήγα στο νεκροταφείο.

Αυτό είναι ίσως ακατανόητο, αλλά τελικά το όλο θέμα είναι λίγο περίπλοκο.

Τη λένε Μαρίτα και είναι φοιτήτρια από το Βερολίνο. Ρωτάει πολλά...

Αντίθετα απ' ό,τι εσύ, θα ήθελε να γράψει, αλλά αυτό ακόμη μπορεί να το πει, αν... ναι, αν...

... και ενδιαφέρεται πολύ, αν και σπουδάζει οικονομικά. Για πρώτη φορά επισκέπτεται τη Λετονία. Αύριο θα πάμε στην παραλία, ίσως να περάσουμε μαζί και τη γιορτή του Αγίου Ιωάννου.

Ελπίζω να είσαι καλά, το ίδιο και η γυναίκα σου και η Γιάννα και να ειπωθούμε κάποια στιγμή όταν επιστρέψω.

Έτσι. Και τώρα; Τόσο πολλές προτάσεις περνούσαν από το μυαλό της όλο το πρωί. Ένα γράμμα δεν είναι δα και η καλύτερη λύση.

Το καλύτερο είναι να κάτσουν ο ένας απέναντι στον άλλον και να μιλήσουν μεταξύ τους. Πιάνει το χαρτί και το διαβάζει. Είναι ήδη πολλές οι προτάσεις για τη Μαρίτα. Λιγότερες για τον ίδιο. Μπορεί να συνδυάσει και τα δύο; Τα ντάινα!¹

Μίλησα στην κοπέλα για τα ντάινα και σκέφτομαι συνέχεια ότι εσύ, όταν ήσουν μικρός, δεν μπόρεσες να ακούσεις αρκετά απ' αυτά.

¹ Τα daina είναι σύντομα παραδοσιακά τραγούδια και ποιήματα της Λετονίας.

Αυτό είναι καλό. Η Γκρέτα αφήνει το μολύβι από το χέρι της και σκουπίζει τα δάχτυλα πάνω στο παντελόνι της. Στο μέτωπο νιώθει σταγόνες ιδρώτα. Σε λίγο θα πάει στο μπάνιο, αλλά πρώτα να τακτοποιήσει το κείμενό της. Το γράμμα είναι σημαντικό.

Πάντως σε σκέφτομαι πάρα πολύ. Πόσο καλά καταλαβαινόμασταν, μα δεν μπορώ να βρω το λόγο γιατί αυτό άλλαξε.

Η Γκρέτα σηκώνει το βλέμμα της. Αναμφίβολα γνωρίζει τους λόγους. Δεν ήταν μόνο οι πολιτικές σχέσεις που άλλαξαν ή η ανεργία του Αντρέας. Δεν θέλει τη γυναίκα του. Η Γκρέτα ρουφάει τη μύτη της. Η άλλη, αυτή με το παιδί... Άργησε να βγει στον κόσμο ο Αντρέας, ούτε καν είχε απομακρυνθεί από το Βερολίνο, είχε παραμείνει για πολύ στο σπίτι. Καμιά φορά έφερνε κάποια κοπέλα και η Γκρέτα μαγεύερε για όλους ή έφτιαχνε κέικ. Η Γκρέτα πήγαινε με την Ίλσε στον κινηματογράφο ή μόνη της σε κάποια έκθεση και το πρωί, όταν η φιλενάδα του Αντρέας ήταν στο μπάνιο, αυτός ερχόταν και τη φιλούσε στο μέτωπο και την αποκαλούσε αγαπημένη μου μανούλα. Μια φορά στάθηκε μια κοπελίτσα στην κουζίνα και ζήτησε να γλύψει την πιατέλα όπου είχε ετοιμάσει τη ζύμη για το γλυκό κι έτσι η Γκρέτα άρχισε να ανυπομονεί πόσο σύντομα θα αποκτούσε εγγόνι. Όμως όλες οι γυναίκες, είτε γελούσαν πολύ είτε χαχάνιζαν ή ήταν τελείως αμίλητες, δεν ξαναέρχονταν συχνά στο σπίτι. Μόνο η Χάικε, που έβαχνε στην κουζίνα της Γκρέτα και στράβωνε το στόμα της κοροϊδευτικά, έτσι της φαινόταν. Η Χάικε γελούσε σπάνια, δεν χαχάνισε ούτε μία φορά όταν ο Αντρέας ήταν μαζί της στο δωμάτιο και η Γκρέτα παρέμενε τελείως ακίνητη για να κρυφακούει λίγο. Η Χάικε δεν ήταν αμίλητη, όχι καθόλου, ύψωνε και χαμήλωνε τη φωνή της, αλλά το έκανε τις περισσότερες φορές στραβώνοντας το στόμα της κοροϊδευτικά. Ξαφνικά δεν ξαναφάνηκε καμία άλλη γυναίκα πια. Καμιά που να πηγαίνει ο Αντρέας μαζί της σινεμά, καμιά που να πηγαίνει να τον πάρει, καμιά κοπελίτσα που σαν σίφουνας να ορμάει στην κουζίνα και να ζητάει την πιατέλα με τη ζύμη.

Αργότερα ήρθε ο γιος της με την κόρη του τη Γιάνα, ήταν κι αυτό ωραίο. Και η Γιάνα άκουγε τα ντάινα προσεκτικά –μα πόσος καιρός πέρασε από τότε; Μια αιωνιότητα. Ακόμη κι έτσι. Ο Αντρέας είναι ο γιος της, θέλει επιτέλους να συμφιλιωθεί μαζί του.

Εγώ...

Αρχίζει, θέλει να γράψει, *δεν θα ζήσω πάρα πολύ*, όμως αυτό ακούγεται σαν εκβιασμός. «Κι εσύ θα πεθάνεις;», τη ρώτησε κάποτε. «Όχι», απάντησε και τον κοίταξε καλά καλά. «Όχι, θα μείνω μαζί σου». Ήταν δώδεκα τότε. Αναστέναξε. Ήταν πριν από δεκαπέντε περίπου χρόνια. Ο Αντρέας γνωρίζει την ηλικία της, δεν ξέχασε ποτέ τα γενέθλιά της.

Θα ήθελα πολύ να μιλήσω μαζί σου. Προτιμώ εδώ σε αυτή τη μικρή όμορφη πόλη της Λετονίας στις ακτές της Βαλτικής Θάλασσας...

Ναι, αυτό μπορεί να το γράψει.

...ή στο σπίτι, μόνο όχι στο γηροκομείο.

Αυτό ήθελε να το πει. Αυτός ο ανήλιος «Οίκος Λιακάδα» σίγουρα δεν είναι το μέρος όπου θέλει να συμφιλιωθεί με το γιο της. Να του προτείνει κάπου αλλού; Όχι, ξέρει αυτός τι της αρέσει, την αγαπάει.

Σίγουρα έχεις πολλή δουλειά.

Έτσι του δίνει δικαιολογία.

Μπορείς να σκεφτείς ημέρα και μέρος, θα χαιρόμουν πολύ αν είχαμε λίγο χρόνο ο ένας για τον άλλο.

Εντάξει, αυτά φτάνουν. Η Γκρέτα κοιτάζει το γράμμα. Έπιασε σχεδόν δυο σελίδες. Όχι τόσο πολλά όσα είχε σκεφτεί να γράψει, αλλά περισσότερα από έναν σύντομο χαιρετισμό. Ακριβώς όσα πρέπει.

*Προς το παρόν σε φιλώ από καρδιάς,
Η μαμά*

Η Γκρέτα έκλεισε το φάκελο και σηκώθηκε από το τραπέζι. Ήταν κατάκοπη. Το ισχίο της τη σούβλιζε, ο πόνος απλωνόταν μέχρι την πλάτη. Θα ξαπλώσει λιγάκι. Να αναπαυτεί, είχε πει στον Ντιμίτρι. Θα χτυπήσει όταν θα είναι έτοιμο το βραδινό, έτσι είχαν συνεννοηθεί. Ο άνεμος κουνούσε ελαφρά τα κλαδιά της Ιέβα μπροστά από το παράθυρο μαζί με μια δέσμη αχτίδων, ανάμεσα στη σκιά των φύλλων και στον ήλιο, που σιγά σιγά έγερνε και έδνε απαλά. Λίγο ήθελε ακόμη για να βουτήξει στη θάλασσα της Βαλτικής.

Η Γκρέτα ξάπλωσε την πλάτη της, ένιωσε τον πόνο που από το ισχίο απλωνόταν τώρα στο πόδι μέχρι το μεγάλο δάχτυλο. Το κουνάει ακόμη, όχι, μη μουδιάσεις, σε παρακαλώ. Πάει καλά, τα καταφέρνει ακόμη. Σε παρακαλώ, σε παρακαλώ, όχι μέχρι το δάχτυλο, όχι κράμπες στη γάμπα, στο μηρό, το μόνο που θέλει είναι λίγο να αναπαυτεί. Το χέρι της πονάει από την ασυνήθιστη υπερπροσπάθεια. Πρώτα με το μαστούνη, μετά με το γράψιμο. Μόνο η υπερβολική επιβάρυνση, ψιθυρίζει. Κανένας πόνος στην πλάτη, τα έχει κάνει όλα, ό,τι εδώ και καιρό ανέβαλλε, δεν μπορεί να γίνει χειρότερα. Αλλά η πλάτη δεν σταματάει. Η Γκρέτα ξανασηκώνεται, πάει στο μπάνιο, σκουπίζει το πρόσωπό της. Είναι μουσκεμένη από τον ιδρώτα, όχι μόνο στο μέτωπο, αλλά νιώθει υγρή και στην πλάτη. Και στο λαιμό ακόμη και στα αυτιά. Χρησιμοποιεί πάλι την πετσετούλα του μπάνιου, κρατιέται γερά με το ένα χέρι από το νιπτήρα. Ο Αντρέας ψάχνει κάτι για να μπορέσει να κρατηθεί, ακριβώς όπως και η ίδια, αν το σκεφτεί κανείς με μεταφορική έννοια. Η έμπνευση θα μπορούσε να της είχε έρθει πιο πριν. Τώρα είχε εκνευριστεί μ' αυτά τα μπρος πίσω στο παρελθόν. Μόνος είχε φύγει, πάντα μόνος. Ένα βράδυ είχε σταθεί η νύφη της Γκρέτα στην πόρτα και τη ρώτησε αν αυτή, ως μητέρα, δεν μπορούσε να τον αποτρέψει από τα πηγαινέλα, τότε αυτός θα ήταν εντελώς μερδεμένος κάθε φορά που θα επέστρεφε. Ίσως είχε έρθει η στιγμή να κατανοήσει τη Χάικε, τουλάχιστον να την ακούσει, ίσως, αχ, ίσως. Να μην ξεχάσει, είπε ο Ντιμίτρι, αλλά να κατανοήσει. Όμως η Γκρέτα ούτε μια φορά δεν είχε προσκαλέσει τη νύφη της. Της είχε μόνο απαντήσει πως αυτή δεν είχε καμία επιρροή επάνω του κι ούτε καν στην ίδια δεν άρεσε αυτό που κάνει ο γιος της. Όμως ο Αντρέας επέστρεφε πάντοτε σ' αυτήν, όπως μετά το γύρο της Κρήτης για πρώτη φορά, αν και ήταν ήδη παντρεμένος. Έρχεται και σε βρίσκει αυτό που

ψάχνεις, έλεγε, αυτή τη φράση δεν μπορεί να την ξεχάσει. Και μετά άρχισε αυτός να μιλάει κι εκείνη δεν τον διέκοψε καθόλου.

Νωρίς το πρωί πήρε το λεωφορείο ν' ανεβεί στα βουνά. Πήρε ως πρόφαση μαζί του μια πινακίδα με τη λέξη «Μουσείο», για να παρεκκλίνει από το δρόμο σαν την Κοκκινοσκουφίτσα, αλλά δεν ήταν παραμύθι. Ένας ηλικιωμένος άνδρας τού ξεκλείδωσε τις πόρτες, ο Αντρέας ήταν ο πρώτος επισκέπτης εκείνης της ημέρας. Ο άνδρας τον οδήγησε σ' έναν χώρο και είπε ότι αυτός μάλλον ήταν του πατέρα του. Ο άνδρας έφυγε, αλλά επέστρεψε, για να τον κεράσει ρακή: σχεδόν ένα καραφάκι. Στην τετράγωνη μποτίλια κολυμπούσαν στο κάτω μέρος γαρύφαλλα και ο Αντρέας δεν είχε ακόμη φάει ούτε το πρωινό του. Ο γέρος έδειξε τις φωτογραφίες που κρέμονταν παντού και μίλησε στα Αγγλικά, ουδέτερα, χωρίς σχόλια. Με λίγα λόγια ρώτησε τον Αντρέας από πού ήταν. Δεν αντέδρασε στην απάντηση. Ο Αντρέας έκλαιγε με λυγμούς καθώς έλεγε την ιστορία του, περιγράφοντας τον πόνο του. Έκλαιγε και οδυρόταν από τις διηγήσεις του άνδρα. Και το μυαλό του, όλο του το κορμί στροβιλιζόταν συνέχεια γύρω από ένα τραγούδι: «αυτό το ηρωικό, αυτό που παίζουν σε κάθε κατάθεση στεφάνου οι Ρώσοι στρατιώτες, αυτό, το ξέρεις», και ρουφούσε τη μύτη του. Μόνο αποσπάσματα από κείμενα περνούσαν από το μυαλό του. Τα γνωστά χτυπήματα των τυμπάνων αντηχούσαν στα αυτιά του σαν βολές όπλων και σαν σφυροκόπημα βομβών. «Δεν είναι μουσείο, όπως νομίζουν», είπε ο Αντρέας. Η Γκρέτα έβλεπε τα πάντα μπροστά της, αν και ο γιος της δεν είχε φέρει ούτε μια φωτογραφία μαζί του: χιλιάδες τμήματα αεροσκαφών, θραύσματα αρμάτων μάχης, όπλα από το μέτωπο, από στρατούς που έδρευαν εκεί, γεμάτα αίμα, γεμάτα πόνο, γεμάτα ιστορίες. «Αυτός ο γέρος πολέμησε από τη σωστή πλευρά!».

Ο Αντρέας της μίλησε για το μεγάλο πλακάτ που κρεμόταν στον τοίχο δίπλα στις φωτογραφίες: ένας γιγαντιαίος Κρητικός που με τεράστιες πέτρες έτρεπε σε φυγή τους εχθρούς.

Η Γκρέτα ξανάπιασε την πετσετούλα του μάνιου, το νερό πέφτει χλιαρό, ο ιδρώτας τρέχει από όλους τους πόρους. Ελλάδα. Πάντοτε όταν έρχεται στο νου της Γκρέτα αυτή η λέξη, βλέπει μπροστά της την εικόνα μιας καλοκαιρινής ημέρας που δεν ξεθωριάζει ποτέ. Σε μια θάλασσα, πιο απέραντη και σκοτεινή από τη Βαλτική, με βουνά ακριβώς πίσω από την ακρογιαλιά, χωρίς αμμόλοφους. Με κοφτερά βράχια, πίσω από τα οποία βρίσκονται σκουροπράσινες πεδιάδες, γεμάτες βότανα, ολάνθιστα λιβάδια, που μύριζαν τόσο διαφορετικά απ' όλα όσα η ίδια ξέρει. Με εκκλησίες με στρογγυλούς τρούλους, βαμμένους βυσσινί, πάλλευκους τοίχους που ευωδιάζουν λιβάνι. Τόσο έντονα όπως στα καθολικά κτήρια με τους μυτερούς πυργίσκους όπου ποτέ δεν έχει πατήσει το πόδι της. Κατακλύζονται από ηλιοκαμένους ανθρώπους με σκούρα μαλλιά όπως ο Ρώσος στρατιώτης με το φορηγάκι μετά τον πόλεμο, που πρόσφερε ζωμό. Όμως οι άνθρωποι στην Ελλάδα δεν τρώνε ζωμό από καζάνια, αλλά πολύ κρέας, ψημένο στη σχάρα στη μέση του δρόμου ή σε κουζίνες με γκάτζι. Σε μια ψησταριά που βρίσκεται μπροστά από το σπίτι και στέλνει τις μυρωδιές πάνω στη μπουγάδα με τα άσπρα και τα χρωματιστά απλωμένα ρούχα. Δίπλα κάθονται άνδρες και γυναίκες σε ερείπια ναών και πανάρχαιες πέτρες και χαιρετούν φιλικά ξένους, ακόμη και Γερμανούς. Τους προσφέρουν σταφύλια ή ένα ποτήρι σπιτικό κρασί. Αυτές οι εικόνες από διακοπές γεμίζουν το κεφάλι της Γκρέτα, οι υπόλοιπες ανήκουν στον Αντρέας, η Γκρέτα τις βάζει στην άκρη απότομα. Τινάζεται ξαφνικά από ένα ρίγος που τη διαπερνάει. Το ταξίδι στην Ελλάδα, στην Κρήτη, ήταν το πρώτο ταξίδι του Αντρέας. Η Χάικε τού γκρίνιαζε που ήθελε να ξοδέψει τόσο πολλά χρήματα για μια σκοτεινή ιστορία, που ούτε καν τον αφορούσε. Αυτή όμως δούλευε, εκείνος είχε ελεύθερο χρόνο και δεν ξαναέγινε λόγος γι' αυτό. Η Κρήτη ήταν το πρώτο ταξίδι. Μετά ακολούθησαν κι άλλα, κυρίως τα Σαββατοκύριακα, στο νησί Ούζντομ, στη

Βαϊμάρη, στη Ντόρα και το Νταχάου, ήταν σαν μην χόρταινε ο γιος της. Στην περιοχή του Βίλχελμσμπουρκ στο Αμβούργο είχε δει το καταφύγιο, αν και δεν γνωρίζει η Γκρέτα ακόμη και σήμερα, μετά την επιστροφή όλων αυτών των αναμνήσεων, αν ήταν έτσι. Στην πραγματικότητα είχε μάθει πολύ λίγα για τον Ράινολντ στη στάση που έκανε στο Πόζναν. Ολοένα ερχόταν στο σπίτι της ο Αντρέας, της μιλούσε γι' αυτόν, τι είχε δει, τι είχε ζήσει, τι είχε επιλέξει. Και κατόπιν έφευγε για την Κρακοβία. Τότε δεν είχε γεννηθεί ακόμη η Γιάννα.

Η Γκρέτα ξέπλυνε πάλι την πετσετούλα αφήνοντας το καυτό νερό να τρέξει. Το ρίγος δεν της είχε περάσει. Πηγαίνει πάλι στο δωμάτιο αργά, ανοίγει το σακβουαγιάζ και βγάζει τα χάπια για τους πόνους. Ένα –ή καλύτερα δύο; Ένα πρέπει να είναι αρκετό. Πάλι πίσω στο μπάνιο πίνει νερό. Το χάπι σφηνώνει στο λαιμό, προσπαθεί να καταπιεί, βήχει, πίνει ακόμη μια γουλιά. Και τώρα ξαπλώνει, να αναπαυτεί λίγο, περιμένοντας να βρει το φάρμακο το δρόμο για τον πόνο και να τη λυτρώσει. Νιώθει τη ζεστασιά της πετσετούλας στο μέτωπό της. Δεν σκέφτεται πια την Κρακοβία. Αλλά το κεφάλι της την ακούει τόσο λίγο όσο και η πλάτη της.